

ลาวหลวงพระบาง

ชาวลาวในเมืองหลวงพระบาง เป็นชนเผ่าที่เรียกว่า "ลาว" เดิมเมืองนี้ชื่อ "ชาว" การที่เรียกว่า "หลวง-พระบาง" นั้น เป็นเพราะเมืองดังกล่าวเป็นเมืองหลวงของลาวในยุคก่อน จึงได้ชื่อว่า "เมืองหลวง" และการที่มีพระพุทธรูปขึ้นชื่อ "พระบาง" เป็นสัญลักษณ์ของเมือง จึงรวมชื่อเป็น "เมืองหลวงพระบาง" ชนเผ่าลาวนี้ส่วนใหญ่ปัจจุบันอาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของลาว ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตามริมแม่น้ำโขง และหลายหมู่บ้านในเขตจังหวัดเชียงราย โดยรวมกันอยู่เป็นจำนวนมากที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ และอพยพเข้ามาก่อนกรณีพิพาทอินโดจีนหลายสิบปี แต่เป็นจำนวนน้อย

การอพยพครั้งที่สอง เมื่อกรณีพิพาทระหว่างไทย-อินโดจีน และครั้งหลังเมื่อประเทศลาวประกาศเป็นประเทศอิสระภาพ และยกกำลังเข้าต่อสู้ฝรั่งเศสแต่พ่ายแพ้ ชาวลาวดังกล่าวได้พากันอพยพเข้ามาเขตไทยเป็นจำนวนมาก ถิ่นที่อยู่เดิม คือ บริเวณเมือง "ศรีสทanakonhut" หลวงพระบาง หรือ "แคว้นล้านช้างร่มขาว"

เมืองหลวงพระบางเคยเป็นนครหลวงของลาว มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "เมืองมะม่วงหาวมะนาวโห่" ภูมิประเทศในแคว้นลาวเหนือนี้ เป็นภูเขาล้อมรอบ หากที่ราบได้ยากแม้แต่กลางเมืองหลวงพระบางเองก็มีภูเขาชื่อฟูตีอยู่กลางเมือง เพราะฉะนั้นพืชพันธุ์ธัญญาหารที่นำมาบำรุงเลี้ยงชาวหลวงพระบาง จึงได้มาจากไร่ทั้งสิ้น ในอดีตมีฝิ่นนาอยู่แห่งเดียวเป็นของพระเจ้าแผ่นดินหลวงพระบางเรียกว่า "นาหลวง" ตามปกติ ข้าว เหลือ เสื้อผ้า ไม้ขีดไฟ น้ำมัน เป็นสินค้าขายเข้าของเมืองนี้

ชาวเมืองหลวงพระบางชอบตั้งหมู่บ้าน อยู่ริมชายฝั่งแม่น้ำ เพราะชอบค้าขายทางน้ำ และหาสัตว์น้ำขาย เช่น ปลา เป็นพวกที่ชำนาญทางว่ายน้ำและดำน้ำทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เมืองหลวงพระบางมีจำนวนหมู่บ้าน และหลังคาเรือนประมาณ ๘-๙ พันหลังคาเรือน ตัวเมืองล้อมรอบไปด้วยภูเขา ที่กลางใจเมือง มีภูเขาอยู่ลูกหนึ่งชื่อฟูตี บนเขาภูคนั้นมีสถูปเจดีย์และรอยพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในศาลา มองซิเออร์ปาวี ชาวฝรั่งเศส คลุกคลีติดสนิทกับชาวหลวงพระบาง เมื่อครั้งหลวงพระบาง ขึ้นกับไทยโดยการนุ่งผ้าโจงกระเบนและกินหมากเที่ยวแจกยาควินิน จนทำให้แคว้นหลวงพระบางตกไปเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ปัจจุบันยังมีรูปอนุสาวรีย์ของ ม.ปาวี หล่อด้วยทองแดงขนาดเท่าตัวจริงตั้งไว้ริมถนนในย่านเจริญ ชาวลาวสับสนุหรือกันแทบทุกคน และมีคนจำนวนไม่มากนักชอบสูบบุหรี่

ตัวหนังสือเป็นแบบหนึ่ง ต่างกับอักษรไทยปัจจุบันเรียกว่า หนังสือไทยน้อย ใช้เหมือนกันทั่วทั้งแคว้นลาว คือ ตั้งแต่เหนือสุดจนถึงใต้สุดต่อเขตเขมร และยังมีใช้อยู่ตามวัดวาอาราม หรือบรรดาคนแก่ในภาคอีสานอีกมาก หนังสือไทยน้อยจารึกไว้บนใบลาน ได้รักษาวัฒนธรรมและ วรรณคดีไทยมาจนตราบนานเท่าทุกวันนี้ เช่น เรื่องศรีธนชัย ขุนลุนางอ้าว สังข์ศิลป์ชัย ฯลฯ รูปร่างตัวหนังสือใกล้เคียงตัวหนังสือไทยมากที่สุด ผู้รู้หนังสือไทยแล้วเรียนสัก ๒-๓ วัน ก็จะอ่านออกเขียนได้ หนังสือของชาวแคว้นหลวงพระบางง่ายกว่ามาก บทกลอน เช่นว่า

"ทุกขบ่มีเสื่อผ้า ผาเรือนดี พออยู่อยู่ ทุกขบ่เห็นหน้าน้อง ตัวอายอยู่บ่เป็น"

การเลี้ยงฝิ่นนั้น ให้เลี้ยงที่หลังบ้าน เพราะศาลาหรือหิ้งผีสร้างอยู่หลังบ้าน บนหิ้งผีมีรูปปั้นด้วยดินเหนียวเป็นรูปช้างและสัตว์ต่าง ๆ ส่วนหิ้งพระอยู่ในบ้านมีพระพุทธรูปแล้วแต่จะหาได้ไว้เพื่อสักการะบูชา พร้อมทั้งมีกระถามรูปเทียน แจกัน ดอกไม้ นอกจากหิ้งพระและหิ้งผีแล้ว หมู่ชาวบ้านหลวงพระบางยังมีการเคารพ และสักการะบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่อีกด้วย ศาลพระภูมินี้ตั้งตรงหน้าบ้านหันหน้าศาลไปทางทิศตะวันออก บนศาลมีดอกไม้รูปเทียน

บูชาอยู่เสมอ ถ้าไม่มีศาลพระภูมิตั้งตรงหน้าบ้าน ก็ใช้รูปเทียนและดอกไม้ปักตามเสาหน้าบ้านหรือตามฝาไม้ขัดแตะตามแต่ต้องการ แต่ก็ต้องมีการเคารพกันทุกหลังคาเรือน ไม่มีการเลี้ยงผีหมู่บ้าน นอกจากผู้ที่ตั้งตนเป็นครูบาอาจารย์มีลูกศิษย์มาก หรือเป็นหมอผี จะนัดแนะบรรดาลูกศิษย์ หรือผู้ที่ตนเคยรักษาพยาบาลให้มาทำการเลี้ยงยังเรือนของตน โดยนำข้าวปลาอาหารพร้อมสุรามาทำพิธีเลี้ยงผีกัน หรือจะเรียกว่า "ไหว้ครู" หรือ "ชกครู" การเลี้ยงผีนี้ ทำกันในวันเดือนเจ็ดได้ ผีป่า ผีไร่ ผีสวน ไม่มี คงมีแต่ผีหลวงหรือเรียกกันว่า ผีหลักมัน ผีหลักมันนับถือว่ามีศักดิ์สิทธิ์ เป็นมิ่งขวัญของชาวเมืองหลวงพระบาง

ประวัติของผีหลักมัน แรกเริ่มเดิมที เจ้าฟ้าหรือเจ้าแผ่นดินของเมืองหลวง มีพระราชประสงค์ทำหลักศิลาประจำเมือง ซึ่งต้องใช้ผู้หญิงกำลังตั้งครรภ์ฝังไว้ได้หลักนั้น จึงประกาศหาคนในเมืองหลวงที่มีความสมัครใจจะสละชีวิตอยู่กับหลักศิลาประจำเมือง ถ้าใครสมัครเป็นหลักศิลาจะให้เงินทองแก่สามีบุตรและตัวนาง อีกทั้งหลักศิลาจะได้ประดับด้วยอาภรณ์อันมีค่ายิ่ง เช่น สร้อยคอเพชร กำไลเพชร เป็นต้น มีหญิงงามผู้หนึ่งสมัครเป็นหลักประจำเมือง เขาจึงให้นางดังกล่าว ประดับกายด้วยเครื่องอาภรณ์อันสิ้นค่า แล้วเชิญขึ้นนั่งบนเสลี่ยง แล้วแห่ไปรอบตัวเมือง พร้อมทั้งประกาศให้ผู้คนพลเมืองทราบทั่วกันว่า นางจะเป็นเสาหลักมันประจำเมือง ก่อนที่จะนำนางไปลงหลุมนั้น ก็มีการละเล่นหลายอย่าง พร้อมทั้งมีพิธีเลี้ยงนางผู้ที่ยอมเป็นเสาหลักมันนั้นด้วยอาหารดีต่าง ๆ พอได้ฤกษ์ก็นำตัวนางนั้นลงขุดไปในหลุมซึ่งลึกประมาณนั้นแล้ว แล้วเอาแท่งศิลาหนึ่งกระทุ้งทับตัวนางนั้นให้จมลงไปอยู่ก้นหลุม แล้วจึงก่อทับด้วยเสาปูน ผู้ที่ไปต้องนำเครื่องบูชาไปสักการะหลักมันนี้ พร้อมทั้งพูดว่า "หญ้าช้างหญ้าม้า" หมายความว่า เอาใบไม้หรือหญ้ากองไว้สำหรับเลี้ยงช้างม้าของเจ้าแม่ หลักมันนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ในการบงการขอให้รู้ร่ายทางค้าขาย หรือทางเจ็บไข้ได้ป่วย

หลักเสาหลักมันนี้ ปลุกศาลไว้ขนาดย่อม ๆ สำหรับตั้งเครื่องสักการะบูชา และดอกไม้ธูปเทียน พร้อมทั้งรูปปั้นด้วยดินเป็นรูปช้าง ม้า วัว ควาย เดือนเจ็ดได้เป็นเดือนทำพิธีเส่นไหว้ประจำปี คือ นำอาหารทั้งสุกและดิบไปพร้อมกันยังศาลหลักมัน ถ้าเป็นอาหารดิบก็ลงมือแกง ผัด หรือทอดกัน นำไปตั้งไว้ยังศาลนี้ พร้อมทั้งตั้งสัตย์อธิษฐานขอให้อายุมันขวัญขึ้น หรือแล้วแต่คำอ้อนวอนของผู้ใด การเซ่นไหว้ผ่านไปแล้ว ผู้ที่ไปร่วมงานลงมือเลี้ยงกันภายหลัง การเซ่นไหว้ทำกันหมู่บ้านละวัน มี ๗ หมู่บ้านก็เซ่นไหว้กัน ๗ วัน แต่ต้องทำการเซ่นและไหว้ให้เสร็จภายในเดือน ๗ นั้น

ประเพณี

งานขึ้นปีใหม่เป็นงานที่สนุกสนานของหนุ่มสาวทั้งหลาย มีงานเลี้ยงผีหลวง หรือผีหลักมันเดือน ๑๒ ได้มีงานประจำปีเรียกว่างานแห่ธาตุ คือ แห่พระเจ้าแผ่นดินเมืองหลวง ไปไว้ยังธาตุหลวงจากพระราชวัง เวลา ๕ โมงเช้า ขบวนทหารแต่งตัวเต็มยศนำหน้าสองฟากทาง ถัดจากทหารมีคนสวมหัวโขนหัวหนุมานเป็นพวกตีกลองโครม ก็มีหัวหน้าหนึ่งคนดีไม่ว่าเป็นจังหวัด "ก๊อ ก" ๒ ครั้ง แล้วพวกที่ตีกลองก็ตีกลองพร้อมกันดังโครม ผู้ตามหลังตีกลองโครมเป็นทหารรักษาพระองค์ แต่งกายด้วยเสื้อปิดอกสีขาวกระดุม ๖ เม็ด นุ่งผ้าสีม่วงสวมถุงเท้าขาวสีขาว รองเท้าผ้าใบสีขาว มือถือหอก ง้าว ทวน มีด กำไว้ ๒ มือ เอาทางคมอาวุธลง ถัดจากทหารรักษาพระองค์เป็นพระราชอาสน์ของพระเจ้าแผ่นดินใช้คนหาม ๘ คน มีกลดกันกันแดด (ฉัตร) ตามหลังเสลี่ยงโดยหมู่ข้าราชการ และข้ามนุ เรียกว่า "พวกค้ำกึ่ง" โดยเอากระบอกไม้ฆางทะลุปล้องใช้กระทุ้งกับหิน ขณะที่เดินเป็นจังหวะมีเสียงต่าง ๆ สลับกัน เรียกว่า

"ข้าทั้งปวง" หรือ "ข้ากระทุ้งบอก" ฟังดูคล้ายเสียงเพลง แห่กันจนถึงธาตุหลวง หรือปราสาทหลวงพอถึงให้เจ้าเมือง หรือพระเจ้าแผ่นดินพักผ่อนบนราชฐาน

พอบ่าย ๓ โมง มีการชกมวย และการละเล่นต่างๆ หน้าปราสาทหลวงนั้น เช่น ปืนเสาน้ำมันซึ่งเป็นไม้ฆาง ทาด้วยน้ำมันหมู มีเสื้อแขวนอยู่ปลายเสานั้น ถ้าใครปืนขึ้นได้ก็ได้อะไรเป็นรางวัล แย่งมะพร้าวหัวทาน้ำมันหมูแล้วนำ เอาไปใส่แข่งได้ ก็จะได้เสื้อผ้าเป็นรางวัล ดิหม้อชี้ควายเอาเหรียญเงิน คือ เอาหม้อดินใส่น้ำผสมด้วยขี้ควายแขวนไว้ ผู้จะดิหม้อเอาผ้าผูกตาเสียก่อนแล้วจึงเข้าดิหม้อด้วยท่อนไม้ ถ้าดิถูกหม้อแตก ขี้ควายจะกระเด็นถูกหน้าตา และตาม ร่างกายผู้ตี แล้วเงินซึ่งใส่อยู่ในหม้อจะตกลงสู่พื้นดิน มีการตัดมัดแขม (กรรไกร) คือให้เด็ก ๆ เอาผ้าผูกตาแล้วหมุน หลาย ๆ รอบ แล้วให้อาครรไกรตรงเข้าตัดผ้า ถ้าตัดถูกและเป็นรอยขาดจะเปลี่ยนให้ใหม่

มีการฟ้อนสิงโตกับเทวดาหลวงเรียกว่า "ปู่เยอเข้าเยอ" ตอนกลางคืนมีรำโคม โดยถือโคมจุดไฟตรงกลาง ร่ายรำไปตามทำนองเพลง มีการเลี้ยงข้าวปลาอาหารโดยทั่วถึงกัน เช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากกินข้าวแล้วมีการชกมวยหน้า พระที่นั่งอีกครึ่งหนึ่ง ตกตะวันตก ๓ โมง จึงแห่พระเจ้าแผ่นดินขึ้นพระราชวังเดิม

นอกจากนี้ จะมีงานไหว้พระพุทธรูปตามเทศกาลอย่างไทยเรา มีงานที่ออกหน้าออกตาอีกอย่างหนึ่ง คือการ แข่งเรือในเทศกาลออกพรรษา แต่ละวัดมักจะมีเรือแข่งงาม ๆ ลงรักปิดทองล่องชาดอยู่เสมอ ครั้นถึงเวลาแข่ง ชาวบ้านแถบวัดนั้นที่หนุ่ม ๆ จะพร้อมใจกันมาเป็นฝีพายโดยพร้อมเพรียงราว ๓๐-๔๐ คน นำเรือลงซ้อมพายก่อนถึง วันงานประมาณ ๔-๕ วัน โดยมีผู้เฒ่า ๑ คนเป็นคนถือท้าย เขาเหล่านี้จะพยายามแข่งนำเกียรติมาให้แก่วัดหมู่บ้าน ของตน ครั้นถึงวันแข่งจริง ประชาชนแต่งตัวสีต่าง ๆ สวยงามเต็มฝั่งแม่น้ำโขง เรือแข่งเตรียมพร้อม และยังมีเรือ กรรมการตัดสินเรือชนะ เรือบรรดาเจ้านายข้าราชการจอดชมเป็นชนัด งานแข่งเรือเป็นงานที่ครึกครื้นยิ่งในรอบปี หนึ่ง ๆ นอกจากนี้ มีงานวัดตามเทศกาลทางพุทธศาสนา เพราะชาวหลวงพระบางนับถือศาสนาพุทธ โดยเฉพาะเคย ส่งพระสงฆ์เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมในกรุงเทพมหานคร การบวชนาคไม่ผิดกับชาวเหนือ เดือนยี่เป็ง (เพ็ญเดือน สิบสอง) มีการลอยกระทงในแม่น้ำโขงโดยแห่จากวัดลงมาสู่แม่น้ำ มีการประกวดทำกันเป็นรูป ต่าง ๆ งานขึ้นปีใหม่ หุตุงาน ๗ วันเหมือนกันหมด

วิถีชีวิต

ผู้หญิงชาวหลวงพระบางโดยมาก มีผิวขาว รูปร่างเพรียวระหง ในจำนวนหญิง ๘๐ % เป็นหญิงสาวงามจน ได้ชื่อว่าเป็นเมืองนางเมรี ตามนิยายเรื่องพระรถนางเมรี ปัจจุบันยังมีสิ่งประกอบเรื่องนี้อยู่หลายอย่าง เช่น สวนพระรถ ซึ่งเป็นสวนผลไม้ป่า มีผลไม้มีนานาชนิด ภูท้าว ภูนาง ถ้ำนางเมรี ฯลฯ ชาวหลวงพระบางรักความสนุกรื่นเริงอยู่ เป็นนิสัย จะได้ยินเสียงฆ้องดังไม่ขาดระยะจากเมืองหลวงพระบางในบางวัน ผู้หญิงทุกคนสาวงามตามธรรมชาติ มีความอิสระในเรื่องรักใคร่ ด้วยเหตุนี้ จึงมีนักท่องเที่ยวชาวไทยไปเที่ยวเมืองหลวงพระบางแล้วไม่อยากจะกลับบ้าน ที่เป็นพ่อค้าเร่ร้อน มีภรรยาตามรายทางก็มีอยู่หลายคน การเที่ยวสาวเที่ยวบนบ้านที่ระเบียง โดยมากชอบไปหาสาวเวลา กลางคืน ถ้าพอใจกันทั้งสองฝ่ายก็ได้เสียก่อนก่อนแต่งงาน ถ้าสาวไม่พอใจหนุ่มมาเที่ยวบ้านจะหลบเข้าห้องโดยไม่ โส่หน้าออกมาให้หนุ่มเห็น แต่หากชอบพอก็จะออกมานั่งสนทนาด้วย

การสู่ขอเป็นหน้าที่ของฝ่ายชาย โดยมีผู้เฒ่าผู้แก่ไปเจรจาขอผู้หญิงจากพ่อแม่ สิ้นสวดทองหมั้นไม่มีอัตรา แน่นนอน แล้วแต่ฐานะของฝ่ายชาย ถ้าหมั้นกันเสร็จหญิงไม่ตกลงใจแต่งงานด้วย ฝ่ายหญิงต้องคืนเงินสินสวดทองหมั้น

เมื่อนัดกำหนดแต่งงานแล้ว เจ้าภาพทั้งสองฝ่ายก็ป่าวประกาศให้หมู่ญาติพี่น้องทราบทั่วกัน ของที่จะนำมาช่วยส่วนมากเป็นเงิน แต่งงานกันที่บ้านเจ้าสาว ให้เลี้ยงแขกของเจ้าสาว แขกที่มาช่วยแต่งงาน ถ้าฝ่ายไหนเชิญก็กินเลี้ยงฝ่ายนั้นก่อน เมื่อถึงฤกษ์ดีทางเจ้าสาวให้ผู้เฒ่าคนแก่มานำเจ้าบ่าวไปยังบ้านเจ้าสาวมีการมัดมือ และลงขัน(พาน) ด้วยเงินทอง เจ้าบ่าวจะแบ่งไข่ต้มให้เจ้าสาวรับประทานครึ่งซีกเหมือนกับว่า รักกันมีเงินก็จะอยู่ร่วมกัน มีเกลือกินเกลือตลอดไป เสริ่งพิธีมัดมือแล้วก็กินเลี้ยง เชิงฉาว ร้องรำทำเพลงกัน ผู้ชายต้องอยู่บ้านหญิง เมื่อมีบุตรแล้วจึงไปอยู่ที่อื่นได้ ถ้าเกิดหย่าร้างต้องแบ่งทรัพย์สินเงินทองที่ทั้งสองได้มีขึ้นภายหลังแต่งงาน การมีภรรยาบ่อยไม่มีการห้าม บางคนภรรยาหลวงอยู่ร่วมเรือนเดียวกันกับภรณาน้อยก็มี

ชาวหลวงพระบางนับถือศาสนาพุทธ ในระหว่างเช้าพรรษา ทุกวันพระมีการไปวัดตักบาตร ตอนบ่ายฟังเทศน์ ถ้าคนเฒ่าคนแก่ที่ศรัทธาทางศาสนา มาก ก็มีการนอนวัดด้วยกัน ขนบธรรมเนียมไม่ผิดทางไทยในเรื่องศาสนา เมืองหลวงพระบาง เป็นเมืองที่รักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างดียิ่ง ถ้าเราไปถึงถิ่นจะเห็นวัดวาอาราม และขนบธรรมเนียมยังอยู่ในเมืองนี้อย่างพร้อมมูล การศาสนาที่เคร่งครัด ผู้มีจิตใจเลื่อมใสศรัทธาทางพุทธศาสนา มากไม่มีวัดหรือโบสถ์ศาสนาอื่น ทั้งนี้ มีชาวต่างประเทศเข้าไปเผยแพร่ศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็ห้ามผู้นับถือศาสนาอื่นไม่

ที่มาของข้อมูล

“กลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา : ของ.” 2546. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ: 23 กันยายน จาก <http://www.lannaworld.com/nation/lao.htm>.